

2/2017. (I.10.) OBT állásfoglalás:

Nem sért etikai szabályt az a bíró, aki polgári perben vagy nemperes eljárásban a tárgyaláson illetőleg meghallgatáson megkívánja az eljárás résztvevőitől, hogy a nyilatkozataikat állva tegyék meg.

I n d o k o l á s

Az etikai eljárás kezdeményezői az Országos Bírói Tanács (továbbiakban: OBT) állásfoglalását - beadványuk tartalma szerint - a rendelkező részben foglalt bírói magatartással kapcsolatban kérték. Indokolásként hivatkoztak arra, hogy nincsen jogszabályi előírás a „polgári ügyekben” a szóbeli felszólalások állva történő előadására, így álláspontjuk szerint ezt az elavult tekintélyelvűséget kifejező szokást nem lehet rákényszeríteni az eljárás egyik résztvevőjére sem, de azt a bírót sem lehet elmarasztalni, aki ezt megkívánja.

A 11/2015. (II.10.) OBT határozat 2. §-a alapján az OBT úgy ítélte meg, hogy az etikai eljárás lefolytatása iránti kérelem befogadhatóságának feltételei fennállnak.

Az OBT álláspontja az eljárás kezdeményezői által felvetett kérdésben a következő:

A bírói magatartás bangalorei alapelvei 6.6 pontja a bírósági eljárások során követendő bírói magatartást a következőképpen írja elő:

„A bíró köteles fenntartani az eljárás során a rendet és betartatni az illemszabályokat, nyugodtnak, méltóságteljesnek és udvariasnak kell lennie a felekkel, esküdtekkal, tanúkkal, ügyvédekkel és másokkal szemben, akikkel a bíró hivatása teljesítése során kapcsolatba kerül.”

Az Etikai Kódex 3. Cikk (1) bekezdése szerint „a bíró tisztségének gyakorlása során erősíti a bíróság iránti közbizalmat és tiszteletet.”

Míg a (2) bekezdés második fordulata úgy szól, hogy a bíró „Megköveteli, hogy az eljárásban résztvevők a bíróságnak és egymásnak megadják a kellő tiszteletet.”

A Kódex 6. Cikk (1) bekezdése értelmében a bíró előítéletlőtől és diszkriminációtól mentesen tiszteletben tartja minden ember méltóságát és ugyanezt megköveteli az eljárásban résztvevő személyektől és azok képviselőitől is.

Amint arra az eljárást kezdeményezők is hivatkoztak, a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény 244. § (3) bekezdése előírja, hogy „...akit a bíróság előtt kihallgatnak, vagy aki a bírósághoz szól, annak állva kell beszélnie...”, mely szabály alól a tanács elnöke tehet kivételt. A rendelkezés a törvény indokolása szerint a tárgyalás méltóságának megőrzése miatt szükséges.

A civilisztikai eljárásokat szabályozó - jelenleg hatályos - polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény (Pp.) nem szól arról, hogy a bíróságnak az eljárás résztvevőit állva kell meghallgatnia, és nem volt ilyen előírás a korábban hatályos 1911. évi I. törvénycikkben sem, de nem tartalmazza ezt az Országgyűlés által elfogadott új Pp., a 2016. évi CXXX. törvény sem.

Egyértelmű tehát, hogy a Pp. hatálya alá tartozó, valamint a peren kívüli ügyekben nem konkrét eljárásjogi előírás, hanem szokásjogon alapul a felek állva történő meghallgatása, és ez, mint viselkedési szabály rögzült. Hasonló, az eljárási kódexben nem szabályozott szokásjogon alapul az is, hogy pl.: a bírói pulpitus magasabban helyezkedik el a peres felekhez képest, vagy az, hogy a polgári perben a tárgyaláson a felperes a bíró jobb oldalán, az alperes pedig a bal oldalán foglal helyet.

A viselkedési szabályok többsége nem csak egyszerűen illemszabály, hanem az egyénnel szembeni társadalmi elvárásokat határozzák meg különböző élethelyzetekben. Történelmileg alakultak ki és társadalmi (nemzetközi) méretekben érvényesülnek, belerögződnek az emberekbe a nevelés, a hagyomány, a megszokás révén. A legalapvetőbb viselkedési formákat már gyermekkorban mindenki elsajátítja, amikor például megtanulja a köszönés, üdvözlés szabályait, melyben a tisztelet és a tekintély-tisztelet is hangsúlyt kap. Azt sem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy a viselkedési szabályok sokszor gyakorlati megfontolásokból is erednek és logikusak.

A viselkedési szabályok körében az emberek egymás iránti tisztelete az alap, de ezen túl kivételes tisztelet jár a társadalmi berendezkedést meghatározó alkotmányos értékeknek, vagy az állam egyes intézményeinek is. Így például az Országgyűlés ülésein a képviselők külön házszabályi előírás hiányában, abban az esetben is állva adják elő hozzászólásukat, amennyiben a parlamenti helyükön és nem a szónoki emelvényen szólalnak fel. Különböző államok, és jogrendszerek különbözőképpen írják elő és különféle megnyilvánulási formákban követelik meg a tisztelet megadását olyan fontos állami szervnek, mint amilyen a bíróság.

A jogvita rendezésére a közvetítés, békéltetés, egyeztetés testületei helyett bíróságot választók nem csak a döntés és annak végrehajthatóságában, de az eljárás rendjében megnyilvánuló garanciális tekintélyre is joggal tarthatnak igényt. A bíróság előtt állva nyilatkozó fél, tanú, szakértő, elsősorban az intézmény és csak másodsorban az eljáró bíró iránti tiszteletét fejezi ki, melyről az intézményt képviselő bíró annak nevében általános jelleggel nem mondhat le, azért sem, mert a tisztelet az eljárás más résztvevőinek is szól, azaz eljárás valamennyi résztvevője felé irányul. Azt, hogy ez a tisztelet kívánatos módon milyen erősen rögzült bizonyítja az a számos gyakorlati tapasztalat, hogy a peren kívüli egyeztetés során, vagy korára, egészségi állapotára tekintettel az ülve történő nyilatkozás kedvezményét élvezők sem kívánnak ezzel élni, arra hivatkozva, hogy azt a maguk részéről a bíróság előtt nem tartanák helyénvalónak.

Ezen túlmenően az állva nyilatkozás tárgyalótermi viselkedési szabályának praktikuma, hogy így jobban biztosított a kommunikáció hatékonysága, a hallgatóság könnyebben tudja követni azt, hogy éppen ki beszél, a nyilatkozat jobban hallható, és visszatartó ereje lehet abban is, hogy a felek egymás szavába vágjanak így végső soron a tárgyalás méltósága megőrzésének eszköze. A nyilatkozatok felállva történő előadása a jegyzetek olvasását nem nehezíti, azokat a nyilatkozatot tevő a kezében tartva, állva is áttekintheti, jegyzetelni pedig a saját előadása kapcsán a nyilatkozatot tevő fél nem szokott.

A kérdésessé tett, hagyományokon alapuló viselkedési norma tehát előmozdítja azon bírói kötelezettség érvényesíthetőségét mely a tárgyalás méltóságának megőrzését írja elő, és elősegíti azt is, hogy a tárgyaláson tett nyilatkozatok az érintettekhez jól érthető módon jussanak el. A Tanács hangsúlyozza, hogy mindig a tárgyalást vezető bíró joga annak eldöntése, hogy az eljárás résztvevőinek meghallgatását milyen módon foganatosítja, így a bíró saját belátása szerint engedélyezheti a nyilatkozatot tevők ülve maradását is, ugyanakkor az állva

történő meghallgatás, mint a kérelmezők által kérdésessé tett viselkedési norma nem ütközik az Etikai Kódexbe.

Mindezekre tekintettel az OBT a rendelkező részben foglaltak szerint adta ki állásfoglalását.

Az OBT állásfoglalását a 11/2015. (II.10.) OBT határozatban meghatározott ügyrend szerinti eljárásban hozta meg, és elrendeli az Ügyrend 11. §-ában írtak alapján az OBT honlapján való közzétételét.

Budapest, 2017. január 10.

az Országos Bírói Tanács nevében

